

O nejlepším státě

XV. Pěstování věd ve státě

In: Bernard Bolzano (author); Martin Jašek (other): O nejlepším státě. (Czech). Plzeň: M. Jašek, 1934. pp. 157--159.

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/400050>

Terms of use:

Institute of Mathematics of the Academy of Sciences of the Czech Republic provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This paper has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://project.dml.cz>

Kapitola XV.

PĚSTOVÁNÍ VĚD VE STÁTĚ.

A. CO ROZUMÍ SPISOVATEL SLOVY: VĚDEC, BADATEL, UČENEC? — B. ZA JAKÝCH PODMÍNEK DOVOLÍ STÁT OBČANU, ABY SE ZABÝVAL VĚDOU VÝLUČNĚ? JAK PODPORUJE PĚSTITELE VĚD, ČEHO OD NICH NAVZÁJEM VYŽADUJE? — C. UČENÍ NEBEZPEČNÁ STÁTU: JAK SE ZJIŠTÍ? JAK CHRÁNITI ZVLÁŠTĚ MLÁDEŽ PŘED NIMI? — D. POSTUP PROTI JEJICH HLASATELŮM.

Ne všichni, kteří studovali na *vysokých školách*, stanou se *vědci, badateli, učiteli*, t. j. lidmi, kteří si činí *vědeckou práci hlavním zaměstnáním*.

1. Vědec,
badatel,
učelec.

Mnozí z nich si zvolí *jiné povolání*, rozmanité dráhy životní, jakož k jistým zaměstnáním — jako jest na př. *činnost soudcovská*¹⁾ — žádati se budou jenom lidé, kteří studovali jistý obor [k tomu příslušný] na *vysokých školách*²⁾.

Těm však, kdož si zvolí *práci vědeckou za hlavní zaměstnání* — zovu je *vědci, badateli, učiteli* — třeba k tomu nabýt *svolení od státu*, a to nejen od některé *obce*³⁾, nýbrž *od celého státu*, který je potom — po dobu, po níž se míní zabývati učenými pracemi — *za bezpečí životně* a přizná jim i *nárok na knihy a pomůcky*, jakých jim bude k tomu potřeba.

Podmínky
a
předpoklady.

K tomu tedy, zejména však k podnikům, jež by byly *nákladnější*, bude *třeba zvláštních rozhodnutí vlády*.

¹⁾ Sic! Viz pozn. 2.

²⁾ Předmluva překladatelova str. XX. a později — v textu díla — str. 41 [pozn. 5a], str. 48 [pozn. 17a.] atd. Místo, které ukazuje nejlépe *nesprávnost a bezpředmětnost* tam uvedené námitky.

³⁾ jak to stačí v mnohých jiných případech [v duchu kap. XII.].

2. Podniky
nákladnější.

ních [podle jistých předpisů⁴⁾] a bude také třeba ve *výročních zprávách* [státních] vždycky uvést, *co vykonal* ten který učenec, *co stálo* jeho *opatření*, vědní *pomůcky* a pod.^{4a)}. Učenec nesmí pokládati ani tyto pomůcky, *ani knihy* za svůj majetek, nýbrž *navrátí je zase státu* (když jich, jak mu bylo třeba, použil), a to — pokud jest možno — ve stavu takovém, aby jich zas *jiným* bylo možno užítí^{4b)}.

3. Sdružení
společnosti
vědecké.

Aby za účelem pěstování věd se pěstitelé jejich *sdužovali*, bude státem nejen *trpěno*, nýbrž dostane se takovýmto sdružením a korporacím, pokud možná, *podpory*⁵⁾. Nedovolí se však nikterak, aby ti, kdo budou členy takovýchto společností, osobovali si nárok na nějaké *přednosti* nebo *výsady* vůči těm, kdož nejsou členy.

Překážky
pokroku.

Jedna z cest, jak působiti proti *závistí a řevnivosti*, jaké nejsou nepřístupni — žel! — ni učenci, byla by snad v tom, že se všeobecně stanoví, aby vždycky při výpočtu pokroků, jaké učinila lidská věda, bylo *vzpomenuto jménem nejen těch*, kdo novou pravdu *objevili*, nýbrž také *těch*, u nichž to nové učení *došlo nejdříve přátelského přijetí*, jakož také *těch*, kdo se mu postavili na odpor, ba snad i *posměchem* se snažili je potlačiti^{5a)}.

Šířil-li by kterýkoli z učenců bud' spisy nebo *přednáškami pro mládež* nějaké nauky, které by se zdály

---

4) známých z *III. kapitoly* [podle nichž jest k tomu třeba slyšeti *hlas odborníků!* Str. 39 a n., jakož i kap. II., str. 27, pozn. 3].

4a) Str. 46 [O *zprávách státních*].

4b) Kap. X. [V. zákon majetkový].

5) Kap. XXVI. [Rozpočet státní, odst. 5.]

5a) Kap. II., str. 28, pod čarou pozn. 10!

vládě státu nesprávné a nebezpečné, bude vyzván, aby stručně — bez řečnických příkras, bez řečnických obalů⁶⁾ — vypsals toto [nové] učení i s důvody, jež mluví pro jeho pravdivost a dokazují blahodárnost jeho šíření, a pojednání to se předloží pak radě starších. Prohlásí-li tato *jednomyslně*⁷⁾, že se nepřesvědčila z těch důvodů [o správnosti toho učení] a že [naopak] jest stále ještě toho mínění, že nauka jest bludná a tím také nebezpečná, nenajde v tom jistě nikdo nic, co by nebylo v pořádku, *zakáže-li* stát tomuto učenci, aby šířil takovéto názory. Ukáže-li se pak přesto, že *nepřestává* hlásati svých názorů, že je šíří *ústně* — třeba pokoutními přednáškami — *mezi mládeží*, má stát právo *odníti* mu příležitost k tomu — třeba tím, že *sesadí jej s úřadu*⁸⁾.

4. Učení státu nebezpečná.

Jak se zjišťují?

Učiní-li takto stát, tu není příčin k stížnostem, že jest kdo pronásledován a stíhán [neprávem] a že jest snad snaha, aby cestami, jež *naprosto jest míjeti*, byl přinucován k tomu, aby nepoctivě *zapíral* své *přesvědčení*.

Šetrnost státu k jejich hlasatelům.

Uvolí-li se pak k jiné práci, užitečné obecně a *přiměřené jeho schopnostem a silám*, nebude tak ani existenčně ohrožen.⁹⁾

⁶⁾ Sic! [»in der gedrängsten Kürze und ohne alle *rednerische Einkleidung*«]. Věc, která se Bolzanovi *zvláště protivila*: [Bergmann, l. c. str. 4, Wissenschaftslehre, IV., str. 589 i — dodatečné poznámky!].

⁷⁾ 90%ní většinou! [Kap. II., str. 33 o »*radách starších*«].

⁸⁾ Ovšem, měl-li ten úřad, t. j., byl-li na př. učitelem na nějaké škole [čehož však u »učence] (v Bolzanově smyslu) vždy býti nemusí]. Viz dodatečné poznámky!

⁹⁾ Srv. vlastní osudy spisovatelovy [v dodatečných poznámkách]!